

УДК 338.22(477.82)

DOI: 10.24144/2078-1431.2022.1(28).132-141

Ігор Турський,
доктор економічних наук, професор кафедри туризму і
готельно-ресторанної справи ЛНТУ
Любов Ковальська,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та логістики ЛНТУ
Олександр Лукіта,
провідний економіст з праці
ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»
Закарпатське лінійне виробниче управління
магістральних газопроводів

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ВОЛИНСЬКОМУ РЕГІОНІ

У статті досліджено стан і тенденції розвитку підприємництва у Волинській області. Проаналізовано основні соціально-економічні показники регіону за період 2000–2020 років. Проведений аналіз показників показав позитивну динаміку, що створює сприятливі передумови для розвитку підприємництва. Проаналізовано динаміку чисельності населення за статусом участі в складі робочої сили, кількості юридичних осіб у містах і районах, а також за видами економічної діяльності, валову додану вартість за видами економічної діяльності. Проведено порівняльну оцінку темпів росту кількості юридичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, із темпами росту валової доданої вартості. Обґрунтовано, що темпи росту чисельності юридичних осіб відповідають темпам росту валової доданої вартості.

Ключові слова: підприємництво, Волинський регіон, валова додана вартість, соціально-економічні показники.

The article provides analytical studies of the state and trends in the development of entrepreneurship in the Volyn region. The main social and economic indicators of the region for the period 2000–2020 are analysed. The analysis of indicators showed positive dynamics, which creates favourable prerequisites for the development of entrepreneurship. The population size by status of participation in the labour force, the number of legal entities in cities and districts, the number of legal entities by type of economic activity, and gross value added by type of economic activity were also analysed. A comparative assessment of the growth rate of the number of legal entities engaged in business activities and the growth rate of gross value added was carried out. It is proved that in most cases the growth rate of the number of legal entities corresponds to the growth rate of added gross value.

Key words: entrepreneurship, Volyn region, gross added value, socio-economic indicators.

Сучасні умови розвитку економіки регіонів держави супроводжуються посиленням кризових явищ та процесів в усіх сферах життєдіяльності. Деструктивні чинники негативно впливають на розвиток підприємницького середовища, появу нових суб'єктів господарювання, масштабування діяльності існуючих підприємницьких структур. Кожен регіон держави має свої особливості щодо розвитку підприємництва, які залежать від кількості та структури робочої сили, природних ресурсів та умов, інвестиційної привабливості території, її фінансової спроможності, геополітичного розташування тощо. Волинський регіон теж має свої особливості, які створюють сприятливі умови для розвитку окремих видів підприємницької діяльності.

Волинська область розташована на крайньому північному заході України, на перехресті важливих транспортних шляхів з країн Сходу у Західну Європу, що особливо важливо для розвитку зв'язків із різними країнами світу. Територія Волині становить 20,1 тис.км², що складає 3,3% території України. Чисельність наявного населення на 1 січня 2021 року становила 1027,4 тис.осіб, де 75,5% – це жителі сільських територій. На території регіону знаходиться 1054 сільських населених пунктів, в яких проживає 497,5 тис.осіб. [1].

Волинська область має чотири територіальні громади: Луцьку ОТГ, Володимир-Волинську ОТГ, Ковельську ОТГ та Камінь-Каширську ОТГ.

Луцька ОТГ утворена із об'єднаних Рожищенського, Ківерцівського, Горохівського та Луцького районів. Включає у себе 15 територіальних громад (351 населений пункт). Населення – 457,3 тис. осіб, площа – 5,248 тис. км².

Володимир-Волинська ОТГ утворена з об'єднаних Іваничівського, Локачинського та Володимир-Волинського районів. Включає у себе 11 територіальних громад (201 населений пункт). Населення – 174,7 тис. осіб, площа – 2,558 тис. км².

Ковельська ОТГ – найбільша, утворена з об'єднаних Турійського, Шацького, Старовижівського, Ратнівського, Любомльського та Ковельського районів. Включає у себе 23 територіальні громади (380 населених пунктів). Населення – 271 тис. осіб, площа – 7,647 тис. км².

Камінь-Каширська ОТГ утворена з об'єднаних Маневицького, Любецького та Камінь-Каширського районів. Включає у себе 5 територіальних громад (155 населених пунктів). Населення – 132,4 тис. осіб, площа – 4,693 тис. км² [2].

Основні соціально-економічні показники Волинської області наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні соціально-економічні показники Волинської області

Показники	2000	2005	2010	2015	2019	2020
Чисельність постійного населення, тис.ос.	1060,6	1037,7	1034,4	1039,9	1028,7	1024,7
Кількість зайнятих віком 15-70 років, тис.ос.	486,2	429,9	433,6	397,3	380,0	364,1

Кількість безробітних, 15-70 років, тис.ос.	63,8	41,9	40,5	43,1	45,2	51,9
Рівень безробіття, %	10,0	8,9	8,5	9,8	10,6	12,5
Доходи населення, млн.грн.	1178	6808	19137	34064	72185	74204
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників, грн.	150	591	1692	3291	8663	9256
ВДВ в розрахунку на одну особу, грн.	2077	5739	13096	26585	62819	-
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн.грн.	-	5378,0	8126,5	19425,8	34410,9	35492,6
Капітальні інвестиції у розрахунку на одну особу, грн.	-	-	1708,5	5929,3	12287,4	8884,5
Експорт товарів, млн.дол.США	147,8	280,9	434,8	631,7	694,0	642,9
Імпорт товарів, млн.дол.США	447,1	666,2	571,5	622,1	1456,3	1315,7
Роздрібний товарооборот у розрахунку на одну особу, грн.	495	1673	4388	11147	11936	13951
Фінансовий результат до оподаткування, млн.грн.	-16,6	349,6	243,1	-3180,1	2589,9	2529,8

Джерело: [3]

Аналіз основних соціально-економічних показників Волинської області дозволяє зробити такі висновки. Чисельність постійного населення за період 2000-2020 років щорічно знижувалась, а саме на 35,9 тис.ос. Кількість зайнятого населення також знижувалась, і у 2020 році порівняно з 2020 роком таке зниження становило 122,1 тис.ос. Рівень безробіття за цей період зріс на 2,5%. Позитивним є суттєве зростання доходів населення та їх середньомісячної заробітної плати. Суттєво також зростають капітальні інвестиції на одну особу. Проте слід зауважити, що у 2020 році їх обсяг порівняно з минулим періодом суттєво знизився, а саме на 3402,9 грн., або на 28%. Спостерігається також пошкваллення експортно-імпортних операцій, які проводять суб'єкти підприємництва у регіоні. Обсяг експорту товарів у 2000 році становив 147,8 млн.дол.США, у 2020 році цей показник сягнув 642,9 млн.дол.США, отже, абсолютний ріст становив 495,1 млн.дол.США, тобто відбулося зростання більш як у три рази. Обсяг імпорту товарів у 2000 році складав 447,1 млн.дол.США, у 2019 році відбулося суттєве зростання обсягу імпортних операцій, вони становили 1456,3 млн.дол.США, а у 2020 році – невелике зниження до 1315,7 млн.дол.США. Таким чином, обсяг імпорту товарів за аналізований період зріс на 868,6 млн.дол.США. Водночас спостерігаємо негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу, де обсяг імпорту товарів значно перевищував обсяг експорту товарів.

Позитивним в економіці регіону є значне зростання обсягу роздрібного товарообороту, що припадає на одну особу. У 2000 році роздрібний товарооборот на одну особу становив 495 грн., у 2020 році він вже становив 13951 грн., що на 13456 грн. більше базового періоду. Також позитивним

є отримання чистого фінансового результату до оподаткування протягом 2005-2020 років, де у останньому звітному періоді він становив 2529,8 млн. грн. В цілому аналіз основних соціально-економічних показників регіону за період 2000-2020 років показав позитивну динаміку, що створює сприятливі передумови для розвитку підприємництва.

Проаналізуємо чисельність населення за статусом участі в складі робочої сили, що є особливо важливим з точки зору розвитку підприємництва у регіоні (табл.2).

Таблиця 2

Населення за статусом участі в складі робочої групи за місцем проживання, тис. осіб

Показники	2018			2019			2020		
	Всього	Міська місцевість	Сільська місцевість	Всього	Міська місцевість	Сільська місцевість	Всього	Міська місцевість	Сільська місцевість
Робоча сила	419,0	229,5	189,5	425,2	235,5	189,7	416,0	224,1	191,9
Працевдатного віку	414,4	228,0	186,4	416,6	230,0	186,6	404,8	217,6	187,2
Старше працевдатного віку	4,6	3,2	1,4	8,6	5,5	3,1	11,2	6,5	4,7
Зайняті	371,1	217,1	154,0	380,0	212,8	167,2	364,1	198,1	166,0
Працевдатного віку	366,5	204,5	162,0	371,4	207,3	164,1	352,9	191,6	161,3
Старше працевдатного віку	4,6	3,0	1,6	8,6	5,5	3,1	11,2	6,5	4,7
Безробітні	47,9	23,5	24,4	45,2	22,7	22,5	51,9	26,0	25,9
Працевдатного віку	47,9	23,5	24,4	45,2	22,7	22,5	51,9	26,0	25,9
Старше працевдатного віку	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Особи, які не входять до складу робочої сили	316,7	156,3	160,4	321,7	164,7	157,0	328,9	174,6	154,3
Працевдатного віку	210,5	105,4	105,1	216,2	105,0	111,2	222,6	113,7	108,9
Старше працевдатного віку	106,2	61,2	45,0	105,5	59,7	45,8	106,3	60,9	45,4

Джерело: [3]

Аналізуючи таблицю 2, можемо відмітити негативні тенденції щодо зменшення кількості робочої сили протягом досліджуваного періоду. У 2018 році загальна кількість робочої сили становила 419 тис. осіб, у 2020 році вона склала 416 тис. осіб. Таке скорочення відбулося за рахунок зниження кількості у міській місцевості. Натомість незначно зросла кількість робочої сили у сільській місцевості. Також знижується кількість осіб працездатного віку, що негативно може впливати на загальну економічну ситуацію в регіоні. За цей же період значно зросла кількість осіб старше працездатного віку – з 4,6 тис. осіб у 2018 році до 11,2 тис. осіб у 2020 році, тобто зростання відбулося майже в 1,5 разу.

Така ситуація вплинула на кількість зайнятих осіб, яка за цей період знизилась із 371,1 тис. осіб до 364,1 тис. осіб. Відповідно зростає кількість безробітних – із 47,9 тис. осіб у 2018 році до 51,9 тис. осіб у 2020 році. Як бачимо, спостерігається не досить сприятлива ситуація у регіоні щодо участі населення в складі робочої групи.

Проаналізуємо кількість юридичних осіб у містах і районах, що дозволить оцінити рівень розвитку підприємницького середовища у Волинському регіоні (табл.3).

Таблиця 3

Кількість юридичних осіб у містах і районах, од.

	2018	2019	2020	2021
Волинська область	20288	21159	21933	22897
м.Луцьк	8601	9148	9631	10229
м.Володимир-Волинський	542	575	599	617
м.Ковель	1035	1140	1192	1239
м.Нововолинськ	887	913	934	963
Райони				
Володимир-Волинський	430	437	458	476
Горохівський	842	859	877	902
Іваничівський	531	543	546	562
Камінь-Каширський	556	567	587	603
Ківерцівський	883	904	912	869
Ковельський	572	587	589	623
Локачинський	396	400	407	415
Луцький	1524	1617	1690	1779
Любешівський	382	359	359	364
Любомльський	478	483	478	497
Маневицький	547	540	561	574
Ратнівський	411	415	426	448
Рожищенський	566	575	596	617
Старовижівський	408	407	397	409
Турійський	443	436	440	443
Шацький	254	254	254	268

Джерело: [3]

Аналізуючи таблицю 3, можемо спостерігати позитивну динаміку збільшення кількості юридичних осіб, що здійснюють підприємницьку діяльність на території Волинської області. Це свідчить про посилення розвитку підприємницького середовища та про активізацію розвитку підприємництва суб'єктами господарювання. У 2018 році у Волинському регіоні здійснювали підприємницьку діяльність 20288 осіб, у 2021 році їх кількість становила 22897 осіб, отже, ріст становив 13%. Найбільша кількість підприємців зареєстрована у м.Луцьку (44,7%), Луцькому районі (7,8%) та м. Ковелі (5,4%) від загальної кількості усіх суб'єктів господарювання. Натомість найменше їх зареєстровано у Шацькому (1,2%), Любешівському (1,6%), Старовижівському (1,8%), Локачинському (1,8%), Турійському (1,9%) районах. В цілому по всіх районах регіону спостерігається позитивна динаміка поживлення підприємницької активності, про що свідчить щорічне збільшення кількості юридичних осіб, що функціонують у різних видах економічної діяльності.

Кількість юридичних осіб за видами економічної діяльності представлено у таблиці 4.

Таблиця 4

Кількість юридичних осіб за видами економічної діяльності, од.

Райони	2018	2019	2020	2021
Всього юридичних осіб	20288	21159	21933	22897
у тому числі				
Сільське, лісове та рибне господарство	1313	1377	1439	1477
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	84	85	87	93
Переробна промисловість	972	1015	1071	1118
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря	66	74	94	93
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	85	93	94	100
Будівництво	649	707	755	800
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2595	2906	3087	3344
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	491	567	646	703
Тимчасове розміщування й організація харчування	173	178	190	199
Інформації та телекомунікації	201	212	225	243
Фінансова та страхова діяльність	68	71	72	71
Операції з нерухомим майном	610	679	720	736
Професійна, наукова та технічна діяльність	574	638	688	747
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1426	1546	1738	1956
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	1289	1222	1155	1242

Освіта	1380	1381	1385	1391
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	453	468	479	499
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	151	173	185	193
Надання інших видів послуг	3546	3723	3872	3990

Джерело: [3]

Наведені у таблиці 4 дані показують, що найбільше суб'єктів господарювання здійснює діяльність у сфері роздрібної та оптової торгівлі, що становить у 2021 році 3344 особи, або 14,6% від загальної кількості підприємців за усіма видами економічної діяльності. Також відмічається щорічне збільшення їх кількості за аналізований період (2018-2021 рр.). Високу питому вагу в структурі видів економічної діяльності регіону займає також сільське господарство, де свою діяльність провадить 1477 юридичних осіб, що становить 6,4% від загальної кількості. Це обумовлено наявністю сприятливих природних умов для здійснення цього виду діяльності (родючі ґрунти, висока урожайність, сприятливий клімат тощо). Поміж тим також варто відмітити, що активно на Волині розвиваються такі види діяльності, як переробна промисловість (становить 4,5% у загальній структурі), діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (становить 8,5%), освіта (6%), державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (5,4%).

Найбільші темпи росту кількості підприємців за видами економічної діяльності протягом аналізованого періоду спостерігаються у наданні транспортних послуг, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності – 43%; постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря – 41%; оптовій та роздрібній торгівлі – 29%.

Проаналізуємо валову додану вартість за видами економічної діяльності (табл.5).

Таблиця 5

Валова додана вартість за видами економічної діяльності, млн.грн.

Види діяльності	2018	2019
Сільське, лісове та рибне господарство	8596	9018
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	108	73
Переробна промисловість	7163	8419
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря	782	753
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	149	208
Будівництво	1098	1434
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	12342	18259
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3964	4244

Тимчасове розміщування й організація харчування	366	451
Інформації та телекомунікації	706	994
Фінансова та страхова діяльність	1142	1595
Операції з нерухомим майном	4465	5307
Професійна, наукова та технічна діяльність	831	1091
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	400	533
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	4665	5715
Освіта	4043	4466
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1367	1455
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	311	369
Надання інших видів послуг	484	533

Джерело: [3]

Таким чином, практично за усіма видами економічної діяльності спостерігається зростання валової доданої вартості. Виняток становить такий вид діяльності, як добувна промисловість і розроблення кар'єрів, де ВДВ у 2019 році порівняно з минулим роком знизилась на 35 млн.грн. Найбільший ріст спостерігається у переробній промисловості – 1256 млн.грн.; оптовій та роздрібній торгівлі – на 5917 млн.грн.; державному управлінні й обороні, обов'язковому соціальному страхуванні – на 1050 млн.грн.

Зіставимо темпи росту кількості юридичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, з темпами росту валової доданої вартості (табл.6). Як видно, у більшості випадків темпи росту чисельності юридичних осіб відповідають темпам росту валової доданої вартості. Лише у таких видах діяльності, як добувна промисловість і розроблення кар'єрів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря та державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування, це не простежується. Зазначене свідчить про неефективність функціонування цих видів діяльності, де підприємці неповною мірою використовують свої потенційні можливості для створення валової доданої вартості.

Отже, загалом, можемо відмітити позитивну ситуацію в регіоні щодо розвитку підприємництва в різних сферах та видах економічної діяльності, що свідчить про масштабування та нарощення обсягів виробництва продукції усіма суб'єктами господарювання.

Таблиця 6

Оцінка темпів росту кількості юридичних осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, та темпів росту валової доданої вартості

Показники	Сільське, лісове та рибне господарство	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	Переробна промисловість	Постачання електричної енергії, газу, пари та кондиційного повітря	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	Будівництво	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	Тимчасове розміщування і організація харчування	Інформації та телекомунікації	Фінансова та страхова діяльність	Операції з нерухомим майном	Професійна, наукова та технічна діяльність	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	Освіта	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
ВДВ	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑
Відп.-сть темпів росту	В	Н	В	Н	В	В	В	В	В	В	В	В	В	В	Н	В	В	В
К-сть юридичних осіб	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑

В – темпи росту кількості юридичних осіб відповідають темпам росту валової доданої вартості
 Н – темпи росту кількості юридичних осіб не відповідають темпам росту валової доданої вартості

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року. URL: <https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/>
2. URL: <https://voladm.gov.ua/new/noviy-administrativno-teritorialniy-ustriy-volini-yaki-funkcii-mayut-novostvoreni-rayonni-derzhavni-administraciyi/>
3. Волинь 2020: статистичний щорічник / ГУС у Волинській області. С.419.

REFERENCES

1. *Stratehiya rozvytku Volyns'koyi oblasti na period do 2027 roku [Development strategy of the Volyn region for the period until 2027]*. Retrieved from <https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/> [in Ukrainian].
2. Retrieved from <https://voladm.gov.ua/new/noviy-administrativno-teritorialniy-ustriy-volini-yaki-funkcii-mayut-novostvoreni-rayonni-derzhavni-administraciyi/> [in Ukrainian].
3. *Volyn 2020: Statystychnyy shchorichnyk / HUS u Volyns'kiy oblasti. S.419 [3. Volyn 2020: Statistical Yearbook / State Administration of Statistics in the Volyn region. P.419]* [in Ukrainian].